

ZILELE ACADEMICE CLUJENE

Ediția a XXXV-a

ACADEMIA ROMÂNĂ – FILIALA CLUJ-NAPOCA

CENTRUL DE STUDII TRANSILVANE

CONFERINȚA NAȚIONALĂ

PE UMERII GIGANȚILOR

*Mari istorici și influența lor
asupra istoriografiei românești*

Cluj-Napoca

10-11 octombrie 2022

Conferința va avea loc:
Marți, 11 octombrie 2022, orele 9.30-18.00,
str. Mihail Kogălniceanu nr. 12-14, etaj I,
și online, prin platforma Zoom

CENTRUL DE STUDII TRANSILVANE

PROGRAMUL CONFERINȚEI NAȚIONALE

PE UMERII GIGANȚILOR

*Mari istorici și influența lor
asupra istoriografiei românești*

Luni, 10 octombrie 2022

Sosirea și cazarea participanților

Marți, 11 octombrie 2022

Sala de conferințe din clădirea institutelor Academiei Române,
str. Mihail Kogălniceanu nr. 12-14, etaj I,
și online, prin platforma ZOOM

9.30 – 9.45 Deschiderea oficială. Cuvinte de salut:

- Prof. univ. dr. Ioan BOLOVAN,
membru corespondent al Academiei Române

9.45 – 11.15 Lucrări în plen:

Moderatori: CȘ I dr. Daniela MĂRZA, CȘ II dr. Ana Victoria SIMA

- George CIPĂIANU (Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca),
Profesorul nostru Francisc Pall
- Cristian VASILE (CȘ II dr., Institutul de Istorie „N. Iorga”, București),
*2018 și despărțirea de trei istorici reprezentativi:
Violeta Barbu, Șerban Papacostea și Dinu C. Giurescu*
- Simion GHEORGHIU (CȘ III dr., Institutul de Istorie
„N. Iorga”, București),
Șerban Papacostea. Întâlnirile sale cu istoria
- Maria GHITTA (CȘ III dr., Centrul de Studii Transilvane),
Silviu Dragomir și problema minorităților naționale

11.15 – 11.30 Pauză de cafea

Join Zoom Meeting

<https://us06web.zoom.us/j/85939502921?pwd=SGNhQzRXdnNyS0RjZ1NXaE9jM0pKdz09>

Meeting ID: 859 3950 2921

Passcode: 769427

ZILELE ACADEMICE CLUJENE, 2022

11.30 – 13.00 Lucrări în plen

Moderatori: CȘ I dr. Daniela MÂRZA, CȘ III dr. Simion GHEORGHIU

- Gabriela DRISTARU (AC, Institutul de Istorie „N. Iorga”, București),
Leon T. Boga, director al Sucursalei Arhivelor Statului Chișinău
- Daniela MÂRZA (CȘ I dr., Centrul de Studii Transilvane),
Destine exemplare din generația Marii Uniri: Alexandru I. Lapedatu și Ion I. Lapedatu
- Nicoleta ROMAN (CȘ II dr., Institutul de Istorie „N. Iorga”, București),
Maria Holban și colecția Călători străini despre țările române
- Cristian PLOSCARU (Prof. univ. dr., Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași),
Influența lui A. D. Xenopol asupra școlii ieșene de istorie modernă (a doua jumătate a secolului XX)

13.30 – 15.00 Prânz

15.30 – 17.00 Lucrări în plen

Moderatori: CȘ III dr. Maria GHITTA

- Ana Victoria SIMA (CȘ II dr., Centrul de Studii Transilvane),
Vocile stinse ale Marelui Război. Mărturiile unei loialități în schimbare
- Robert Marius MIHALACHE (CȘ III dr., Centrul de Studii Transilvane),
Comunicarea scrisă din Transilvania între limba cultă și cea vernaculară. O corespondență privată din secolul al XVI-lea
- Florian Dumitru SOPORAN (CȘ III dr., Centrul de Studii Transilvane),
Individualități și loialități comunitare. Catalizatori ai restaurării statului în Europa Centru-Orientală (secolele XI-XIV)
- Alexandru SIMON (CȘ I dr., Centrul de Studii Transilvane),
Iancu de Hunedoara și Clujul. O memorie au mai multe
- Ferenc Daniel PALL-SZABO (CȘ III dr., Centrul de Studii Transilvane,
„Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca),
Agnes Orsolya PALL-SZABO („Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca),
Kinga Melinda SZABO („Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca),
Sofranul în gastronomia transilvană în secolul XVI-XIX

17.00 – 17.45 Discuții. Concluzii

18.00 Cocktail

Join Zoom Meeting

<https://us06web.zoom.us/j/85939502921?pwd=SGNhQzRXdnNyS0RjZlNXaE9jM0pKdz09>

Meeting ID: 859 3950 2921

Passcode: 769427

CENTRUL DE STUDII TRANSILVANE

„Pentru a acoperi mai bine complexitatea spațiului transilvan, atenția acordată studiilor de istorie a fost însoțită de deschiderea spre cercetări de etnografie, sociologie, literatură, artă, demografie, filosofie etc.

CENTRUL DE Studii Transilvane este un institut de cercetare și editare de publicații științifice aflat în structura Filialei Cluj a Academiei Române, care își are originile în epoca interbelică, sub forma Centrului de Studii și Cercetări privitoare la Transilvania, înființat în 1942 în cadrul Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj, aflată, în acele vremuri, în refugiu la Sibiu. Misiunea Centrului, așa cum a fost gândită de întemeietori, privea organizarea instituționalizată a cercetărilor științifice multidisciplinare referitoare la teritoriul intracarpatic și al părților vestice ale spațiului românesc, în condițiile creșterii alarmante a revizionismului, începând cu deceniul al patrulea al secolului al XX-lea. S-a urmărit și s-a realizat abordarea unor teme de mare impact și valorificarea lor în studii de specialitate, publicate, în marea lor majoritate, în limbi de circulație europeană. În 1945, Centrul a fost transferat la Cluj, unde sub coordonarea savantului Silviu Dragomir a contribuit la întocmirea documentației necesare delegației României la Conferința de Pace de la Paris, pentru a apăra și justifica drepturile istorice ale țării noastre asupra Transilvaniei. Activitatea de sine stătătoare a Centrului de Studii și Cercetări la privitoare Transilvania a încetat în 1948, prin includerea sa, alături de alte entități de cercetare în cadrul Institutului de Istorie și Filozofie al Academiei

Republicii Populare Române, Centrul fiind, în fapt, desființat prin acest act.

În 1991, Centrul a renăscut ca departament clujean al Fundației Culturale Române, condusă la vremea respectivă de scriitorul Augustin Buzura. Reînființarea sa a beneficiat de sprijinul nemijlocit al savantului David Prodan, printre puținii aflați încă în viață, dintre specialiștii de vârf colaboratori ai fostului Centru, de implicarea necondiționată a unor universitari clujeni între care prof. Liviu Maior, care a și devenit întâiul său director. Profitând de noua libertate de exprimare, de dispariția constrângerilor ideologice, de deschiderea spre mediile științifice internaționale, institutul s-a remarcat printr-o activitate intensă, concretizată prin publicarea trimestrială și la zi a revistei *Transylvanian Review* (continuatoarea publicației *Revue de Transylvanie*), prin editarea a sute de cărți, majoritatea în limbi străine, prin organizarea a zeci de conferințe internaționale, cu participarea unor nume sonore ale cercetării istorice occidentale. O caracteristică a Centrului de Studii Transilvane este deschiderea spre multidisciplinaritate, valorificarea unor informații, metode, abordări provenite din alte științe. Au fost derulate, astfel, de-a lungul timpului, programe de cercetare în cadrul cărora s-au abordat subiecte de istorie socială, istoria minorităților, istorie culturală, a mentalităților etc., din Evul Mediu până în zilele noastre. Ca direcții principale de acti-

vitare, Centrul de Studii Transilvane a avut și are în vedere următoarele:

- inițiază, organizează și derulează programe de cercetare științifică în domeniul istoriei României, cu referire specială la istoria Transilvaniei, punând accent pe teme ce nu fac obiectul de cercetare al altor instituții științifice interne (de exemplu, structurile etnodemografice din această parte a țării din Evul Mediu până în prezent, relațiile interetnice din perspectivă istorică etc.);
- elaborează instrumente de lucru (în formă tipărită și/sau electronică) privind istoria Transilvaniei, utilizabile atât în țară, cât și în străinătate (sinteze, bibliografii și albume tematice etc.);
- inițiază, întreține și dezvoltă relații de colaborare cu cercetători și oameni de cultură din străinătate care se preocupă de istoria României în general, de cea a Transilvaniei în particular;
- organizează, în parteneriat cu instituții specializate din țară și din străinătate, conferințe, simpozioane și cercetări comparate în vederea cunoașterii mai aprofundate a unor probleme privind istoria românilor și a celorlalte etnii din Transilvania, valorificând contribuția tuturor locuitorilor provinciei la patrimoniul cultural național;
- realizează și editează cărți de referință despre istoria și civilizația românească, cu accent special pe cea din Transilvania;
- editează *Transylvanian Review* și asigură difuzarea acesteia în străinătate mai ales sub forma includerii în baze de date internaționale.

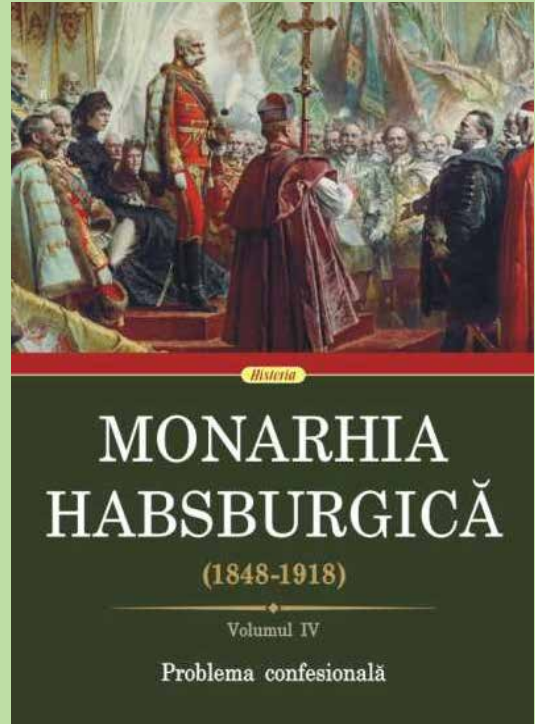
Un loc special în activitatea Centrului îl are deschiderea spre comunitate, promovarea celor mai recente rezultate ale cercetării științifice în afara cercului restrâns al specialiștilor. Se remarcă, aici, atenția acordată tinerelor generații prin organizarea concursului *Școala Ardeleană*, adresat elevilor de liceu din întreaga țară. În cadrul celor cinci ediții desfășurate până în prezent, elevii au fost invitați să compună eseuri despre evenimente și personalități marcante ale istoriei naționale. O manifestare organizată în același spirit a fost, în 2018, *Maratonul istoriei*, derulat pe parcursul a doisprezece ore în care zeci de elevi de gimnaziu și liceu din Cluj s-au implicat în activități comune (prezentări, prelegeri, discuții) cu cercetători de la Centrul de Studii Transilvane și Institutul de Istorie "George Barițiu" (coorganizator al acestor activități).

Instituția noastră se remarcă, de asemenea, prin sprijinul acordat istoricilor români din comunitățile românești aflate în statele din jurul României – Republica Moldova, Ucraina, Ungaria, Serbia (așa-numita diaspora istorică). Această colaborare a îmbrăcat diferite forme: implicarea în proiecte de cercetare și editoriale comune, participarea la conferințe, vizite documentare etc. Se evidențiază, în acest context, organizarea unei școli de vară în beneficiul profesorilor români de istorie din statele mai sus menționate, sub genericul *Provocările istoriei ca știință și disciplină de învățământ la începutul mileniului III*. Desfășurată până acum în paisprezece ediții (2004-2017), școala de vară a oferit un sprijin substanțial și constant pentru activitatea didactică a zeci de profesori români din comunitățile-țintă.

Activitatea editorială a Centrului de Studii Transilvane

CENTRUL PUBLICĂ cu regularitate lucrări referitoare la istoria și cultura României în general și ale Transilvaniei în special. Cărțile, monografiile, culegerile de studii etc. apar fie ca titluri de sine stătătoare, fie în cadrul unor colecții: *Bibliotheca Rerum Transilvaniae* – cărți cu subiecte referitoare la istoria, cultura și civilizația Transilvaniei; *Contrapunct* – lucrări cu caracter interdisciplinar, îmbinând elemente de istorie, dar și de literatură, filosofie, artă, etnografie etc., cu referire la spațiul românesc în general și la cel transilvan în special; *Oameni care au fost* – cărți dedicate unor personalități ale culturii românești din trecut; *Documenta* – culegeri de documente relevante pentru istoria României și a Transilvaniei.

Unele dintre aceste cărți au reținut în mod special atenția publicului. Un asemenea exemplu este Ioan-Aurel Pop, Thomas Năgler, Magyari András (coord.), *Istoria Transilvaniei*, vol. I-III cu trei ediții în limba

română; varianta în limba engleză, *The History of Transylvania*, a apărut în două ediții la CST. Varianta în limba engleză a fost atât de apreciată în străinătate, încât Institutul Cultural Român, în urma unui parteneriat încheiat cu Academia Română în octombrie 2020, a obținut dreptul de a tipări o nouă ediție, care a fost, într-o primă fază, distribuită în 250 de biblioteci din Europa și America de Nord.

De o primire la fel de bună se bucură, în rândul specialiștilor dar și al publicului larg, cele patru volume apărute până acum ale cărții *Monarhia Habsburgică (1848-1918)* – Volumul I. *Dezvoltarea economică, administrația și sistemul juridic, forța armată*; Volumul II. *Popoarele Imperiului*, Vol. III. *Problema națională*, Volumul IV. *Problema confesională* apărute în 2020-2021 în colaborare cu editura Polirom. Aceste cărți, coordonate de prof. Rudolf Gräf, fac parte dintr-un proiect în șase volume care

intenționează să sintetizeze monumentala lucrare *Die Habsburgermonarchie 1848-1918*, apărută în douăsprezece volume, între 1973-2018, sub patronajul Academiei Austriece de Științe. Acest proiect editorial este menit să ofere publicului românesc o bogăție de informații inedite despre funcționarea Monarhiei Austro-Ungare și despre impactul acesteia asupra spațiului transilvan. Semnalăm, de asemenea, dintre lucrările recent apărute, Ioan Bolovan, Melania-Gabriela Ciot (coord.), *Românii și România în context*

European : Istorie și diplomație : omagiu profesorului Vasile Pușcaș (la împlinirea vârstei de 70 de ani) precum și Alexandru Șimon, *Centrul de Studii Transilvane 1991-2021* (în colaborare cu editura Școala Ardeleană).

Cărți precum cele mai sus menționate dovedesc faptul că editura Centrului de Studii Transilvane reușește să ofere, în ciuda resurselor limitate, lucrări fundamentale, de referință, indispensabile tuturor celor care caută să înțeleagă chestiuni generale sau particulare referitoare la istoria spațiului românesc.

Transylvanian Review

UNA DIN cele mai valoroase contribuții ale Centrului de Studii Transilvane la istoriografia românească este revista *Transylvanian Review*. Revista, publicată exclusiv în limbi de circulație internațională, apare trimestrial, începând cu anul 1991, fără întreruperi sau întâzieri (în ultimii ani, alături de cele patru numere anuale, au fost publicate și câte două suplimente). Revista beneficiază de o foarte bună vizibilitate la nivel internațional, în biblioteci sau ca resursă electronică, fiind inclusă în baze de date internaționale prestigioase: Clarivate (ISI), SCOPUS, EBSCO, CEEOL, ERIH Plus.

Revista își propune să pună în valoare cercetările istoricilor, etnologilor, sociologilor, lingviștilor, ale căror preocupări sunt centrate mai ales pe studierea spațiului transilvan, ca parte integrantă a României. Transilvania, ca provincie românească, a fost și este în centrul a numeroase și constante preocupări istoriografice. Obiectivul propus îl reprezintă „radiografierea” Transilvaniei, sub toate aspectele sale, istoric, artistic, cultural etc. În acest scop, pentru a acoperi mai bine complexitatea spațiului transilvan, atenția acordată studiilor de istorie a fost însoțită de deschiderea spre cercetări de etnografie, sociologie, literatură, artă, demografie, filosofie etc.

Parcurgând numerele revistei în totalitatea lor, se remarcă coerența cu care aceste studii au fost organizate, de-a lungul anilor, în structura revistei. Articolele sunt cuprinse în rubrici clar delimitate, precum: *Paradigms* (formează nucleul fiecărui număr, reprezintă un grupaj de studii referitoare la o temă anume), *Tangencies* (studii legate de tematica numărului, chiar dacă nu perfect suprapuse acesteia), *Multiculturalism* (articole referitoare la complexitatea etnică și confesională a Transilvaniei), *Transsilvanica*, *Restitutions*, *Literature*. Ca tematică, sunt abordate subiecte de istorie politică, culturală, economică, istorie socială, demografie, artă, literatură, etnografie, problematica minorităților din România, a diasporei românești etc. Autorii studiilor sunt specialiști în istorie, filologie, istoria artei, filosofie, etnografie, sociologie etc. Ca proveniență, cei mai mulți sunt din diferite centre de cercetare din Transilvania și Banat, dar sunt mulți și cei din spațiul extracarpatic. Se remarcă prezența a numeroși autori străini din Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Franța, Germania, Belgia, Italia etc. (în cei 30 de ani de apariție, revista a găzduit peste 140 de articole semnate de autori străini, mulți fiind specialiști cu o solidă reputație internațională; acest fapt arată, o dată în plus, dimensiunile schimburilor științifice în care s-au angajat Centrul

ZILELE ACADEMICE CLUJENE, 2022

de Studii Transilvane și *Transylvanian Review* pentru promovarea, în străinătate, a cercetării istorice românești). De asemenea, printre cei care au publicat aici se regăsesc atât personalități consacrate, specialiști cu o solidă formare și reputație, cât și tineri cercetători de valoare, cărora revista le-a pus la dispoziție spațiul pentru a-i sprijini în construirea identității lor profesionale. Menționăm, aleatoriu, dintre autori, nume precum Mario Vargas Llosa, Jean-Marc Trigeaud, Jean-Noel Grandhomme, Fabio L. Grassi, Hans Dama, Horst Fassel, Ernst Chr. Suttner, Keith Hitchins, Mihai Maxim, Gheorghe Platon, Ioan-Aurel Pop, Nicolae Edroiu, Nicolae Bocșan, Marius Porumb, Liviu Maior, Vasile Pușcaș, Iacob Mârza, Alexandru-Florin Platon, Ioana Both, Corin Braga, Mircea Măran, Maria Berenyi, Ioan Bolovan etc. Pe lângă articole, fiecare număr regulat conține în medie 4-5 recenzii ale unor lucrări de specialitate recent apărute.

Revista beneficiază, în cadrul consiliului editorial, de experiența unor personalități de anvergură în domeniul cercetării istori-

ce, specialiști consacrați, vechi colaboratori ai Centrului de Studii Transilvane (Cesare Alzati - Facoltà di Scienze della Formazione, Istituto di Storia Moderna e Contemporanea, Università Cattolica, Milano, Italia; Mathias Beer - Institut für donauschwäbische Geschichte und Landeskunde, Tübingen, Germania; Conrad Gündisch - Bundesinstitut für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa, Oldenburg, Germania; Harald Heppner - Institut für Geschichte, Graz, Austria; Paul E. Michelson - Huntington University, Indiana, USA; Momčilo Pavlović - Institute of Contemporary History, Belgrad, Serbia; acad. Alexandru Zub).

Activitatea de cercetare și cea editorială desfășurată la Centrul de Studii Transilvane s-a bucurat, în noiembrie 2019, de o înaltă recunoaștere și apreciere, sub forma medalierei aniversare "Centenarul Marii Uniri", conferită prin decret al președintelui României în semn de apreciere pentru efortul depus în vederea păstrării și promovării memoriei evenimentelor și participanților la înfăptuirea unității naționale și a statului român modern.

SILVIU DRAGOMIR

– REPERE BIOGRAFICE

Prof. univ. dr. SORIN ȘIPOȘ

VITORUL ISTORIC s-a născut la 1/ 13 martie 1888, în comuna Gurasada din județul Hunedoara¹. Silviu Dragomir a urmat primii ani de școală în comuna învecinată Ilia. Studiile elementare le-a finalizat în 1897. Școala din Ilia fiind o școală de stat, limba de predare era maghiara, astfel încât copilul își însușește de mic limba oficială a statului, care îi va folosi în cercetările istorice viitoare². În toamna aceluiași an, acesta este înscris la gimnaziul românesc din Blaj, unde urmează doar primele șase clase. În anul 1903, Silviu este transferat la liceul sârbesc din Novi Sad, ca bursier al Fundației Gojdu³. Finalizându-și studiile la Novi Sad, Silviu Dragomir face demersuri pentru a se înscrie la o instituție de învățământ superior. Mitropolitul Ioan Mețianu, în 27 septembrie 1905, face o solicitare către Consistoriului Arhiepiscopesc din Cernăuți pentru a-l accepta pe Silviu Dragomir ca student al Facultății de Teologie din cadrul Universității din Cernăuți⁴.

„Ai continuat de atunci, an de an, cu râvnă sporită cercetările, publicând contribuțiuni de interes pentru istoria românilor din județul Aradului, pentru vechimea elementului românesc în Banat, ...”

1. Conform extrasului din *Matricula botezaților* a comunei bisericești ortodoxe române din Gurasada, Arhivele Naționale – Direcția Județeană Deva (în continuare: A.N.-D.J. Deva), *Fond Silviu Dragomir*, dosar 1; Nicolae Stoian, *Date privitoare la formația intelectuală a istoricului Silviu Dragomir*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca*, XXVIII, 1987-1988, p. 563; Mircea Păcurariu, *O sută de ani de la nașterea istoricului Silviu Dragomir (1888-1962)*, în *Mitropolia Ardealului*, anul XXXIII, 1988, nr. 2, Sibiu, p. 109; Sorin Șipoș, *Silviu Dragomir – istoric*, ediția a II-a. Prefață de Ioan-Aurel Pop, Oradea, 2008, p. 30.
2. Nicolae Stoian, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 565; Sorin Șipoș, *op. cit.*, p. 34.
3. Sorin Șipoș, *op. cit.*, p. 34.
4. „Conduși de dorința de a ne califica pe unii dintre candidații noștri la preoție la Facultatea de Teologie din Cernăuți și prin aceasta de a lega și mai strâns legăturile canonice spirituale dintre mitropoliile ortodoxe din monarhia austro-ungară, am avizat pe unii dintre clericii noștri să se înscrie la Facultatea de Teologie de acolo” (Arhiva Arhiepiscopiei Sibiului, *Fond consistoriu*, dosar III/ 393, 1905, documentul 8597, p. 1).

ZILELE ACADEMICE CLUJENE, 2022

Astfel, tânărul român din Transilvania, urmare a demersurilor făcute de mitropolitul din Sibiu, devenea student al Universității din Cernăuți, din toamna lui 1905.

Silviu Dragomir și-a încheiat studiile la Cernăuți în iulie 1909, primind absolutorii de teologie⁵. După numai câteva săptămâni, la 31 iulie 1909, tânărul român ardelean se prezenta la primul examen riguros din cadrul doctoratului, la disciplinele biblice-istorice⁶. Silviu Dragomir, conștient fiind că o specializare în limbile slave presupunea contactul cu o universitate de prestigiu din Europa Centrală, se înscrie, în 8 octombrie 1909, la Facultatea de Filosofie a Universității din Viena, primind o bursă din partea Funda-

ției Trandafil, administrată de Consistoriul Mitropolitan din Sibiu⁷. Tânărul absolvent de teologie, în paralel cu frecventarea cursurilor din Viena, își susținea în Cernăuți, în 21 martie 1910, al doilea *examen riguros*, în urma căruia a fost numit doctor în teologie.

Silviu Dragomir a rămas în Viena doar un an, cel mai probabil din lipsa mijloacelor financiare, profitabil însă pentru formația sa istorică viitoare. Ulterior, pentru a-și completa studiile, Dragomir face demersuri pentru a urma cursurile Academiei Teologice din Moscova. Încă din 30 iulie 1910, solicitase Consistoriului Mitropolitan un stipendiu din partea Fundației Trandafil spre a studia la Academia din Moscova. I s-a acordat un ajutor financiar de 1000 de coroane pe an, dar, în afară de cercetările realizate în arhivele de aici, nu avem nicio dovadă că a fi urmat și cursuri la Academia din Moscova.

La scurtă vreme, Ioan Mețianu, în 18 iulie, în baza autorizării primite din partea Consistoriului Arhiepiscopical, în 11 iunie, și în condițiile în care nu s-au prezentat candidați cu calificare la posturile de profesori din secțiunea pedagogică, îl numește pe Silviu Dragomir profesor seminarial suplinitor pentru secțiunea pedagogică a Institutului Teologic din Sibiu⁸. Mai târziu, Silviu Dragomir a fost numit profesor provizoriu în secțiunea teologică pentru „*Istoria bisericească* și pentru cele *auxiliare*”⁹. Viitorul

5. A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 1, pp. 30-32.

6. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 111.

7. *Ibidem*, p. 111; Nicolae Stoian, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 570; Sorin Șipoș, *op. cit.*, p. 43.

8. A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 90.

9. „În înțelesul Regulamentului seminarial, art. 2, alegerea este provizorie, până la facerea examenului de calificare, respectiv, până ține serviciul de probă. Dotațiunea împreună cu acest post este: salariu anual 2000 coroane și bani de quartir 400 coroane, care se solvește la oficiul de Casă al Consistoriului pe lângă chitanță timbrată; salariul în rate lunare anticipative, banii de quartir în trei rate lunare tot anticipative cu începere din 1 septembrie anul 1912.” (Decretul cu numărul 10691 din 1912, în A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 90).

SILVIU DRAGOMIR, student la Universitatea din Cernăuți (A.N.S.J. Hunedoara, Fond Silviu Dragomir, dosar 4, carnetul de student)

istoric și-a desfășurat activitatea la Institutul Teologic din Sibiu până în anul 1919, cu excepția anului școlar 1916-1917, când, după ce România a declarat război Austro-Ungariei și trupele ei au intrat în Transilvania, autoritățile din Budapesta au decis ca secția teologică a institutului să fie mutată în Oradea, iar cea pedagogică în Arad.

În anul 1918, profesorul Silviu Dragomir a participat intens la acțiunile desfășurate de românii din Transilvania pentru realizarea statului național. Împreună cu Nicolae Bălan și cu fostul său coleg și prieten de la Cernăuți, Ioan Broșu, a întemeiat și a condus la Sibiu *Gazeta Poporului*¹⁰. În paginile ziarului s-au publicat materiale ce susțineau înfăptuirea unității naționale.

Silviu Dragomir a fost delegat oficial la Marea Adunare Națională, reprezentând presa românească din Transilvania, a luat cuvântul la conferința preliminară desfășurată la Alba-Iulia din 30 noiembrie, arătând că singura cale pe care trebuiau să o urmeze românii transilvăneni era „unirea necondiționată cu cei de dincolo de Carpați”¹¹. În ziua de 1 decembrie 1918, istoricul a fost ales prin aclamații secretar al adunării¹². S-a numărat printre cei care au luat cuvântul pe Câmpul lui Horea, în fața celor 100.000 de români prezenți. Cuvântarea a fost „una dintre cele mai limpezi și curgătoare, plină de înțelepciune și entu-

ziasm comunicativ”¹³. În aceeași zi a fost ales Marele Sfat al Națiunii Române, format din 212 membri. A doua zi s-a stabilit conducerea acestuia: Gheorghe Pop de Băsești – președinte, Miron Cristea, Iuliu Hossu, Andrei Bârseanu și Teodor Mihali – vicepreședinți, șase notari-secretari, între care Silviu Dragomir, Caius Brediceanu etc.¹⁴ În această calitate, potrivit relatărilor făcute de către soția sa, participantă la Adunarea de la Alba-Iulia, lui Silviu Dragomir „i-a revenit sarcina și cinstea să prezinte raportul de încheiere a ultimului Comitet Național, ales în anul 1910”¹⁵.

Istoricul participant a fost ales șef al Biroului Presei din cadrul Consiliului Dirigent, post pe care-l va deține până spre sfârșitul anului 1919. Profesorul a adunat un material documentar bogat și prețios, pe care l-a pus la dispoziția delegației române participante la tratativele de pace¹⁶. Ulterior, va îndeplini funcția de director al învățământului superior din cadrul Resortului instrucțiunii, cultelor și artelor, condus de Valeriu Braniște, până la începutul anului 1920¹⁷.

La Universitatea Daciei Superioare, care și-a deschis porțile în toamna anului 1919, Silviu Dragomir a fost propus pentru angajare de către Sextil Pușcariu, ca profesor agregat pentru istoria popoarelor din sud-estul Europei, la catedra de istorie din cadrul Facultății de Filosofie și Litere¹⁸. Tânărul

10. „Eram la Sibiu în anul 1918. Înainte de unire, soțul meu a fost unul din conducătorii tineretului ardelean. El a fost și principalul întemeietor, organizator și redactor al ziarului *Gazeta Poporului*” (*Material redactat de Flora Dragomir privind rolul jucat de Silviu Dragomir în organizarea Adunării de la Alba-Iulia din 1 Decembrie 1918*, în *Arhiva familiei Enescu*); Sorin Șipoș, *op. cit.*, p. 51.

11. Silviu Dragomir, *Un sfert de veac de la unirea Transilvaniei*, Sibiu, 1943, p. 25; Ion Clopoțel, *Amintiri și portrete*, Timișoara, 1973, p. 197.

12. Ion Clopoțel, *op. cit.*, p. 197; Ștefan Pascu, *Făurirea statului național unitar român*, vol. II, București, 1983, p. 190.

13. Eugeniu Sperantia, *Figuri universitare: Silviu Dragomir*, în *Steaua*, anul XVII, 1966, nr. 11, p. 43.

14. Ștefan Pascu, *op. cit.*, p. 225.

15. „Îmi amintesc de acea clipă înălțătoare, când soțul meu a citit adresa redactată în forma sumară: «Ono-

rată Adunare Națională, din partea Comitetului am primit următoarea adresă: Comitetul Național – sosind ora eliberării – își depune mandatul». Entuziasmele aplauze ale Adunării, care i-au acoperit cuvintele, păreau fără sfârșit” (*Material redactat de Flora Dragomir privind rolul jucat de Silviu Dragomir în organizarea Adunării de la Alba-Iulia din 1 Decembrie 1918*, în *Arhiva familiei Enescu*, p. 1-2).

16. *Ibidem*.

17. Eugeniu Sperantia, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 43.

18. Arhivele Naționale – Direcția Județeană Cluj (în continuare: A.N.D.J. Cluj), *Fond Universitatea din Cluj. Facultatea de Litere*. Proces verbal, nr. 186 din 1921/1922; Arhivele Naționale – Arhivele Naționale Istorice Centrale București (în continuare: A.N.-A.N.I.C. București), *Fond Onisifor Ghibu*, dosar 1, 1919-1929, vol. I, fila 10; *Anuarul Universității din Cluj*, anul I, 1919-1920, Cluj, 1921, p. 32; Stelian Neagoe, *Viața universitară clujeană interbelică*, vol.

profesor universitar a susținut la universitatea clujeană prelegeri de istoria popoarelor slave, a românilor balcanici, precum și cursul despre Revoluția de la 1848, apreciate de studenți, până în anul 1947, când a fost pensionat abuziv, din motive politice, înainte de împlinirea vârstei legale¹⁹. Silviu Dragomir a manifestat un interes constant în prelegerile universitare pentru istoria medievală a sârbilor și a bulgarilor, precum și pentru românii din nordul Balcanilor, consacându-le câteva studii de specialitate. Activitatea de cercetare a populației românești de la sudul Dunării, precum și a instituțiilor românilor nord-dunăreni a fost elogiată adesea de Ioan Lupaș²⁰. Silviu Dragomir este numit profesor titular din anul 1923, pentru *istoria popoarelor sud-est europene*, din comisia de examen făcând parte Ioan Ursu – președinte – și Ioan Lupaș, Alexandru Lapedatu, Nicolae Bănescu, Ioan Popovici – membri²¹.

Dar schimbările politice care s-au produs în România după anul 1945 i-au afectat pe intelectualii care au făcut politică până atunci. Astfel, în *Monitorul Oficial* din 4 octombrie 1947 s-a publicat decizia semnată de ministrul Ștefan Voitec la 2 octombrie 1947, prin care 80 de profesori din învăță-

mântul superior sunt puși în retragere din oficiu pe data de 1 septembrie 1947, spre a-și aranja drepturile la pensie. Cei mai mulți dintre ei erau, astfel, obligați, prin decizie ministerială, să se retragă din viața universitară înaintea împlinirii vârstei minime de pensionare de 65 de ani, pe care o prevedea legea pentru membrii corpului didactic din învățământul superior. Printre ei era și Silviu Dragomir, care, la momentul respectiv, avea 59 de ani²².

Anul 1948 a reprezentat pentru țara noastră anul instituționalizării statului-partid de tip comunist. A fost anul în care una din instituțiile naționale respectate și cu tradiție, anume Academia Română, a fost, la rândul ei, victima procesului de distrugere a sistemului de valori din România²³.

Silviu Dragomir, după ce a fost eliminat din învățământul superior și din Academia Română, a fost trimis în judecată, fiind acuzat de delict la Legea băncilor, fiind și condamnat. Profesorul este arestat în 1 iulie 1949, la Cluj²⁴ și, mai apoi, a fost transferat în penitenciarul din Caransebeș, pentru a-și ispăși pedeapsa de șase luni de închisoare corecțională pentru delict la Legea băncilor, la care se adăugase și o amendă corecțională de

I, Cluj-Napoca, 1980, p. 111; Sorin Șipoș, *op. cit.*, p. 56.

19. Ștefan Neagoe, *op. cit.*, p. 187-202. Vezi și A.N.-A.N.I.C. București, *Fond Onisifor Ghibu*, dosar 282/1919-1929, vol. I, documentul 10.

20. *Analele Academiei Române*. Partea administrativă și dezbaterile, seria III, tomul XXXIX, 1927-1928, București, 1929, pp. 139-140. „Ai continuat de atunci, an de an, cu râvnă sporită cercetările, publicând contribuții de interes pentru istoria românilor din județul Aradului, pentru vechimea elementului românesc în Banat, pentru așezămintele tradiționale, despre care amintesc documentele relative la vlahii din Serbia secolelor XII-XV, precum și pentru vlahii și morlacii din Istria” (Ioan Lupaș, *Activitatea istorică a domnului lui Silviu Dragomir. Din răspunsul d-lui Ioan Lupaș la discursul de intrare în Academia Română a d-lui Silviu Dragomir*, în *Transilvania*, nr. 7-8, 1929, p. 646).

21. „Domnule profesor. Prin Înalt Decret Regal – 1977/1923, ați fost ridicat la rangul de profesor titular pe data de 1 mai 1923, la catedra de *Istoria popoarelor sud-est europene*”, în A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu*

Dragomir, dosar 3; *Anuarul Universității din Cluj*, anul I, 1919-1920, Cluj, 1921, p. 112; Vasile Pușcaș, *op. cit.*, p. 244; Sorin Șipoș, *op. cit.*, p. 58.

22. Maria Someșan, Mircea Iosifescu, *Modificarea structurii universității în anii consolidării sistemului comunist*, în *Analele Sighet 6. Anul 1948 – instituționalizarea comunismului*. Editor Romulus Rusan, București, 1998, p. 472; Toader Buculei, *Clio încarcerată. Mărturii și opinii privind destinul istoriografiei românești în epoca totalitarismului comunist*, Brăila, 2000, p. 91; Alexandru Zub, *Clio în derută. Istoriografia română a anului 1947*, în *Analele Sighet 5. Anul 1947 – Căderea cortinei*, București, 1997, p. 267.

23. P. Popescu-Gogan, C. Voiculescu-Ilie, *Desființarea Academiei Române și înființarea Academiei R.P. Române*, în *Analele Sighet 6. Anul 1948 – instituționalizarea comunismului*, București, 1998, p. 498.

24. *Conceptul cererii adresată de Silviu Dragomir Președintelui Prezidiului Marii Adunări Naționale*, în Arhiva familiei Enescu, p. 1. Sorin Șipoș, *op. cit.*, p. 99.

25. Conform hotărârii luate în ședința din camera de consiliu din 29 decembrie 1948, „curtea dispunea ca

ZILELE ACADEMICE CLUJENE, 2022

2.600.000 de lei²⁵. Amenda corecțională a fost schimbată, ulterior, într-un an de închisoare, astfel încât Silviu Dragomir urma să efectueze un an și șase luni de închisoare corecțională²⁶. În data de 5 mai 1950, Silviu Dragomir a fost transferat la închisoarea de la Sighet, alăturându-se oamenilor politici și intelectualilor arestați și închiși aici. Silviu Dragomir și ceilalți demnitari au rămas la Sighet până în 5 iulie 1955, când o parte au fost puși în libertate, iar alții transferați în alte închisori²⁷.

După eliberarea din penitenciar, Silviu Dragomir a revenit, timid, în activitatea științifică în anul 1955, când a fost angajat colaborator extern la început, iar mai apoi cercetător științific permanent la Institutul de Istorie și Arheologie din Cluj²⁸. Urmărind cercetările lui Silviu Dragomir după ieșirea din închisorile comuniste, constatăm lucruri deosebit de interesante. Astfel, istoricul a reluat cercetarea unor teme ca: *românii din nordul Peninsulei Balcanice în evul mediu*, *Revoluția de la 1848 din Transilvania* și *uniunea românilor cu Biserica Romei*, investigate și în perioada interbelică, subiecte care după 1948 au fost interzise de către conducerea politică. Și totuși, după eforturi incredibile,

Legitimația de refugiat a lui Silviu Dragomir, Sibiu, 31 iulie 1942
(Colecția doamnei Florica Enescu)

aflat într-o luptă continuă cu cenzura vremii, folosindu-se de argumentele agreeate de comuniști, Silviu Dragomir a reușit, în 1959, să publice prima lucrare consacrată românilor de la sudul Dunării, după instaurarea regimului comunist în România²⁹. Istoricul s-a stins din viață la 23 februarie 1962³⁰.

mențiunea: *în solidar să fie înlocuită cu cuvintele la câte 2.600.000 amendă corecțională fiecare*” (A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 4, p. 23). Sorin Șipoș, *op. cit.*, p. 99.

26. „Condamnat de Curtea de Apel din Cluj în 6 noiembrie 1948, pentru delict la Legea Băncii de Stat la 6 luni închisoare și o amendă în bani transformată într-un an de detenție, am fost arestat la Cluj în iulie 1949, urmând să fiu eliberat la 27 decembrie 1950” (*Autobiografia autorului* din A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 4).
27. Conform Biletului de Liberare nr. 193534 din 1956, Silviu Dragomir a fost eliberat la data de 9 iunie 1955 (A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 4). Eliberarea pe data de 9 iunie este confirmată și de biletul de călătorie special, Sighet-Cluj, clasa III, seria A, nr. 0635301, pe numele lui Silviu Dragomir (*Ibidem*). Sorin Șipoș, *op. cit.*, p. 106.
28. Conform adresei Subsecției de Științe Istorice a Academiei Române din 30 ianuarie 1956, semnată de Petre Constantinescu-Iași, Silviu Dragomir era anunțat că „luându-se în discuție în ședința din 24 ianuarie 1956 cererea D-voastră de angajare, [Subsecția de Ști-

- ințe Istorice, n.n.] a avizat favorabil și a înaintat cererea Prezidiului Academiei R.P.R. În consecință, vă rugăm să vă prezentați la Institutul de Istorie al Academiei R.P.R. din Cluj, pentru a primi lucrarea pentru care ați fost recomandat” (A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 92). Sorin Șipoș, *op. cit.*, p. 109.
29. Silviu Dragomir, *Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în evul mediu*, București, 1959, 224 p. Lucrarea, cu titlul inițial *Românii balcanici în evul mediu*, a fost propusă spre publicare de către autor încă din februarie 1956. În toamna anului următor, manuscrisul finalizat a suportat o corectură din partea specialiștilor din Comisia pentru Studiul Limbii și Populului Român, iar în anul următor din partea Editurii Academiei Republicii Populare Române – Redacția Istorie. Față de unele observații făcute de referenții manuscrisului, Silviu Dragomir și-a manifestat dezacordul. Conform A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 17, pp. 11-14, 62-67, 16-20, 44-52, 33-34.
 30. T. Buculei, *op. cit.*, pp. 92-93. *Certificatul de moarte nr. 565807*, cauza morții este: *tromboflebită membru inferior stâng* (A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 2); Sorin Șipoș, *op. cit.*, p. 147.

ZILELE ACADEMICE CLUJENE

CENTRUL DE STUDII TRANSILVANE

ACADEMIA ROMÂNĂ – FILIALA CLUJ-NAPOCA